ՄԱՍԻՍ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

35ՐԴ ՏԱՐԻ | 1886 ՄԱՐՏ 29 | ԹԻՒ 3815

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՇԱԲԱԹ 29 ՄԱՐՏ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Դիւանագիտութիւնն երկար ժամանակէ ի վեր ամեն տեսակ ֆիզիքական միջոցներէ դեր ի վեր բարձրացած՝ կը դիմէ անսայթաք իւր նպատակին, եւ գոգցես կը դատապարտէ ժանգոտութեան դարերէ հետէ ընդհանրացեալ զինական դրութիւնն։ Դիւանագիտութիւնն կը գործէ այնպիսի նրբութեամբ եւ կատարելութեամբ՝ զի երբէք տեղի չի տար յանկարծական բորբոքման եւ անհաճոյ ցոյցերու, որպէս ի Նախնիս։ Եւ երբ ի վերջոյ մնան ապարդիւն դիւանագիտական աշխատութիւնք՝ յայնժամ եւ եթ զինուց դիմելու կը հարկադրուին զօրութիւնք։ ուր որ տեսնենք անմիջական զինառութիւնք, որպէս ի Սերպիա եւ ի Պուլկարիա, կրնանք դիւրաւ ըմբռնել երկուց ժողովրդեան կարողութիւնն ի մասին վարելու քաղաքական գործեր եւ նոցա խակութիւնն ի դիւանագիտական ասպարիզի, վասն զի երբ դրդեալ մի այլ զօրաւոր ազդեցութենէ՝ հաղիւ թէ կը նըշմարեն օգնութեան նշոյլ մը, սնափառութեամբ ասպարէզ կ'ելնեն եւ տեղի կուտան սոյն օրինակ խժդուժ տեսարաններու։ Ընդհանրապէս այս իրողութիւնը կը ատահի նորակազմ ազգաց սկզբնաւորութեանց մէջ, որ առանց արդիւնքի, ունայն տեղը արեան հոսմամբ կը պսակեն իրենց պատմութեան էջերը։ Այլ սակայն այս պատերազմներն տեղի կ'ունենային երբ քաղաքակրթութիւնն դեռ իւր օրորոցին մէջ՝ չ'էին ծաւալեալ այն վսեմ մարդասիրական սկզբունքներն որք միայն վերջին դարուց կը պատկանին։ Բայց երբ ԺԹ. դարու վերջին քառորդին մէջ, երբ քաղաքակրթութիւնն հսկայաքայլ յառաջացած՝ ամեն տեսակ սկզբունք հաստատապէս որոշեալ են, տեսնուին զիրար հալածելու եւ իւրաքանչիւրի սահմանեալ մասը խլելու ձգտումներ, ո՞չ ապաքէն իրաւունք ունինք ենթադրել թէ ի լուր աշխարհի տարածեալ եւ գովաբանեալ այն վսեմ դաղափարներ լոկ ստապատիր երեւոյթներ եւ կարծես փայլուն քօղի մը ներքեւ ծածկուած արիւնախանձ դաղափարներու հետքեր են։

Ժամանակ մը կը տիրէր աշխարհի նա որ կը միացնէր աւելի քան զամենն դրամական զօրութեանը զինականն եւս։ այլ արդ ընդհակառակն՝ կարծես թէ չ'են վայելեր ուշադրութիւն եւ կարեւորութիւն այս գլխաւոր միջոցներն, եւ միայն նա կը փայլի որ ունի բարձր դիւանագիտական հանճար մը, որով կը բռնէ առաջնակարգ մի տեղ և այլք կ'երեւի թէ բռնադատեալ են նորա հնազանդելու։

Մաքիավէլ իւր դիւանագիտական խրատներովն առ իշխանսն՝ աշխարհահռչակ հանդիսացած է, եւ մինչեւ ցարդ, հակառակ իւր դէմ եղած հալածանաց, այս խորհուրդներն ամեն արքունեաց սկզբունքներն կը թուին լինիլ։

Կար ժամանակ մը յորում Բիդ կը տիրապետէր աշխարհի իւր բարոյական զօրու-

թեամբն։ Ինչ որ ալ ըլլար նորանշան և ինչ խնդիր ելնէր, աներկբայաբար կը վերադարձուէր Բիդի։ Սա՝ դիւանագէտն և քարտուղարն պատերազմային՝ բարձրացուց զԱնգլիա իւր հանճարովն, պերճախօսութեամբն ու անշահասիրութեամբն, նորա անկեալ վիճակէն այնպիսի բարձր աստիճանի որ գրեթէ անգլիական ազգին բարձրութեան դադաթնակէտն կրնայ համարուիլ։ Բիդի անունն կը բաւէր սիրտ ի թունդ խռովել Եւրոպիոյ քաղաքագէտք եւ զօրավարք, մանաւանդ ի Ֆրանսա, եւ երբ անկաւ Բիդ, յայնժամ աշխարհ չունչ առնել կ'սկսէր։

Մի ուրիշ ժամանակ Եւրոպիոյ քաղաքականութեան վրայ կը նախագահէր Լորտ Բարլիէրսթը և սորա կը վերադրուէին ամեն տեսակ փոփոխմունք աշխարհի։

Աղատութեան եւ յառաջադիմութեան ինչ որ արգելք լինէր ատեն մը, Մէթէրնիքի ազդեցութեան արդիւնքն լինիլ կը համարուէր։ եւ մի քանի տասնեակ տարի առաջ Պիզմարք էր գործարանապետն քաղաքական խնդրոց։

Երբ մտնենք արդի քաղաքականութեան սեամէն ներս, հարցուի թերեւս թէ ո՞վ է իւր ձեռքն ամենուն վրայ տարածողն։ Սորա պատասխանն անձնիւր ոք կրնայ իւրովին կազմել, յորժամ ի նկատ առնու ճարտարամտութիւնն այն քաղաքագիտաց՝ որք իրարու դէմ կը մղեն պայքար, և որք խաղալիկ կ'ընեն իրենց ձեռքերուն մէջ տկարագոյնն՝ գլտորցնելով ու կլլեցնելով կակուղ բամբակեայ գնտակներ։ Վա՛յ նոցա որոց վրայ կ'իյնան և աւելի վա՛յ նոցա որոց տակը կը մնան։ Իսկ ի հեռուստ ականատեսաց ոչինչ կը մնայ ընել, այլ միայն դիտել դիւանագիտաց զիրար պատրելու ու գերադանցելու նպատակօք գործադրած դաւերն, եւ որպէս ի թատեր հիանալ զօրաւորագունին եւ խղճալ անզօրին վրայ։ այլ եղո՛ւկ, զի այս թատրին մէջն է որ ժողովրդեան կենսական շահերն պիտի վճռուին եւ զի շատ անգամ յուսախաբ ու ճարահատ յեռս կ'ընկրկի զբօսանաց այս վայրէն։ Ո՞յք են սկզբունք այս քաղաքագիտաց։ Ճշմարտութիւն եւ իրաւունք ջնջուած կ'երեւին սոցա բառարանաց մէջէն։ Ճարտարագոյն խաբեբայն կը հանդիսանայ ամենէն հռչակաւորն։ Արդի կացութիւնն կ'ապացուցանէ սոյն ճշմարտութիւնը։

Հապա թէ կը վերջանայ Սեպտ. 18ի ապստամբական շարժումն ու խնդիրն և յետ բազում բանակցութեանց լուծումմը գըտնելու վրայ է, կը հասնի հիւսիսային հրոսն եւ մէկ ակնթարթի մէջ վեր ի վայր կը կործանէ բոլոր աշխատութիւններն։ Բայց երբ հարցուի թէ ընդէ՞ր այլ զօրութիւնք թոյլ կուտան Ռուսիոյ այս ընթացքին, ի՞նչ իրաւամբ վեր ի վայր կ'ընէ, կրնանք վերագրել սա դիւանագիտական այն նուրբ աշխատութեանց՝ որով Ռուսիա կ'երեւի այնքան գերազանց հանդիսանալ ի շնորհս Պ. Կիէրսի եւ այսու իւր շահերուն ամենը նպաստել։ Ի՞նչ կերպով կը գործէ Պ. Կիէրս։ Սորա կրնանք պատասխանել ընդհանուր կերպով մը թէ կը յաջողի իւր ծրագիրներու մէջ անուղղակի իմն, կեղծելով «լ կոմել, ըբ ենչ է բոլոր «ըրե է-փ-ե-ղ է յեռ-ե բերբել. եւ այս աղուիսականութիւնն ռուսական քաղաքականութեան սկզբունքը կրնայ համարուիլ. վասն զի քանի քանի անգամներ թէ նախնի եւ թէ արդի խնդրոց մէջ փորձած է եւ կը փորձէ շարունակ, եւ այսու իւր նպատակներն այլոց ձեռօք կատարիլն սքանչելիք կը տեսնէ. յաճախ անգլիացի եւ Ֆրանսացի քաղաքագէտք անկած են այս ծուղակին մէջ, եւ երբ նշմարած են իրենց սխալանքն, շատ ուշ մնացած են զայնս դարմանելու, եւ մինչեւ վերջին պահուն Անգլիոյ նախկին նախարարապետն կը կարծէր թէ ի վնաս Ռուսիոյ գործած պիտի ըլլար քաջալերելով շարժումն ապստամբական, և չը յաջողեցաւ թէ՝ բարոյապէս թէ՝ նիւթապէս օգնել Պուլկարիոյ։

Արդ՝ ամէն ոք տեսնելով ելքն խնդրոյն՝ կրնայ յայտարարել վստահութեամբ թէ միայն ռուսական ազդեցութիւնն եւ խրատներն դրդած են զՊուլկարիա յարուցանելու Պալքանեան խնդիրն, եւ ո՞րքան, ի՞նչ աստիճանի, ճարտարութեամբ գործած էր Պ. Կիէրս՝ որ առանց կասկածի տեղի տալու Պ. Լասէլի, Անգլիոյ ներկայացուցչին ի Պուլկարիա, իւր թելադրութիւնն յառաջ տարաւ, նոյն իսկ ի ձեռն իւր հակառակորդին։ Ճշմարիտ է թէ ի վերջոյ իրազէկ եղաւ Անգլիական Խորհրդարանն, այլ երբ չարիքն կատարուած ու լրացած էր, ու ալ չ'էր կարելի ետ դառնալ։

Շատ հաւանական է որ Անգլիա խաբուեցաւ եւ համոզուեցաւ իւր կարծիքին մէջ նկատելով Զարին եւ Իշխանին մէջ եղած գժտութիւնն, որով Աղեքսանդր Իշխանն աստիճանազուրկ եղաւ, բայց ո՛րքան զարմանալի է որ այնքան խոհուն եւ պերճախօս համարուող Խորհրդարանի մը բարձրագոյն նախարարքը չը կարողացան եւ կամ լաւ եւս չըմբռնեցին պատճառն այն գըժտութեան, եւ սկսան կոյն զկուրայն գործել։ Եւ հազիւ հազ կնքուեցաւ դաշնադրութիւնն Թուրքօ-պուլկարական, այլ դըժուարութիւններ յառաջ եկան պայմանաց նկատմամբ եւ Ռուսիա կրկին հետեւելով իւր նախկին ուղղութեան՝ շատ զարմանալի եւ ծիծաղելի իմն կ'երեւի, երբ կը մերժէ անգամ մը զոր ինչ ապա կ'ընդունի եւ հազիւ կը կարծես թէ ընդունած է, ուրիշ առաջարկ մը կը ներկայացնէ մերժելով առաջինն։ Ոչ ոք գիտէ թէ ինչ խորհի այս անհաստատ և յեղյեղուկ քաղաքականութեան վրայ։ այլ չը վրիպիր կորովարիք աչերէ նորա կէտ նպատակին. կ'երեւի թէ չ'է եղած գոհ եղած կարգադրութիւններէ եւ կ'ուզէ զի խնդիրն ուրիշ պայմանօք լուծման մը յանգի, զորս չը համարձակիր յայտարարել եւ կը թողու ժամանակին ընթացքին որ զայն կարգադրէ։ իւր գործն է ուրեմն ժամանակ շահիլ եւ այսու երկարացընել վերջնագոյն Դեսպանախորհուրդին գումարումն որ պարտի լինիլ եզրակացութիւն լուծման Պալքանեան խնդրին։

20 Մարտ 1886 Մ. ՇԱՀՆԱԶԱՐԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐ

Նոր ընկերութեան մը կազմակերպութիւնը. — Ո՞ւր են Միացեալ Ընկերութեանց համար հանգանակեալ 75 տոլարներն. —Շերզի Սէթիի միութիւնն. —Հանգանակութիւններ. —Զօրավար Հանքոքի մահը. — Կնիկ մը թաղուելէ յետոյ կը ծնի մանչ զաւակ մը.

Նոր միութիւն մ'ալ կը կազմուի ի Նիւ-Եորք, Հայկական Միութիւն անուամբ։ Մաղթենք կեանք ու յաջողութիւն։

Սոյն նորակազմ ընկերութեան հիմնադիրներն են ճիշդ այն անձերն որք մէկ ու կէս տարի առաջ միութիւն մը կազմեցին Պրուքլինի մէջ որոյ կենաց վրայ խօսեցանք ուրիշ անգամ. այս անձանց կընկերանան այժմ տեղւոյս ազգայիններէն քանիներ որք անցեալ շաբթու մէջ կը պատրաստուէին յօգուտ հայրենեաց մի հանգանակութիւն բանալ ու մի ընկերութիւն կազմել։

Նորակազմ միութեան հիմնադիրք երէկ երեկոյ, առաջին անգամ գոլով, նիստ ունեցան ի Նիւ Եորք, ուր ներկայ կը գըտնուէին բաւական անձեր։ Հիմնադիր տեարք կարծեաց փոխանակութենէ մը յետոյ կազմեցին մի յանձնաժողով, պաշտօն տալով նմա ընկերութեան կանոնագիրն պատրաստել. նորակազմ ընկերութեան նպատակն է դրամ հաւաքել ու զայն գործածել ի յառաջդիմութիւն մայր հայրենեաց։

Ընկերութեանս անդամակցիլ փափաքողք պարտին շաբաթական մը վճարել չարունակ եւ իբր մուտք նուիրել ընկերութեան մէկ տոլար միայն։ Միութեան կեդրոնը պիտի լինի Նիւ-Եորք եւ իւր ճիւղերն պիտի հաստատէ (եթէ կարողանայ) Միացեալ Նահանգաց այն ամեն կողմերն ուր գտնուին բաւական թուով ազգայիններ։

Սոյն միութեան վրայ աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ տալը թողլով ուրիշ անգամի, անցնիմ ակնարկ մը նետել անցելոյն վրայ ու փնտռել մի կորսուած գումար կամ գումարներ։

Ընթերցողք սոյն տողերս կարդալով պիտի յիշեն անշուշտ Պրուքլինի գումարումներն ու տեղւոյս միութիւնն որ կրօնական ու ազգային վիճաբանութեան մէջ մեռաւ։ Ի՞նչ պիտի լինի արդեօք ներկայ միութեան ապագան . . . բան մը չեմ կըրնար ըսել այս առթիւ, այսու ամենայնիւ մաղթենք փայլուն յաջողութիւն։

Երբ Պրուքլինի դումարումներն սկսեցին տեղի ունենալ, մի քանի անձեր հանգանակութիւն մը բացին յօգուտ Հայոց Միացեալ Ընկերութեանց. եւ այդ առթիւ շատեր խոստացան տալ իրենց նուէրներն, իսկ երեք չորս անձեր ալ ստորագրեցին իբր 75 տոլարներ։ Մեծ յոյս կար յաջողելու ու պատկառելի գումար մը ղրկելու ի Կ. Պոլիս։ Սակայն այդ յոյս ի դերեւ ելաւ,

զի մի քանի անձեր հակառակ դաղափարներ ներկայացուցին հանդանակիչ անձերուն։ Մէկը կը յիշեմ որ ըսած էր թէ աւելի լաւ է ստակ դիզել Նիւ-Եորքի բանտին մէջ գտնուող մի յանցաւոր հայն ազատելու համար քան թէ օգնել Միացեալ Ընկերութեանց։ Այս անհատին խօսքեր մեծ ազդեցութիւն ըրին, որք արդարեւ զարմանալի են յոյժ, վասն զի բանտարդելութեան դատապարտուած մէկը չի կրնար ազատիլ դրամով պայմանաժամէն մէկ վայրկեան իսկ առաջ։ Սակայն այսպիսի մարդոց խօսքերուն պէտք էր որ կարեւորութիւն չը տրուէր, քանի որ խնդիր էր օգնել ազգային մի մեծ հաստատութեան, որ ունի անշուշտ դրամական անձուկ վիճակ։

Քանի մ'օր յետոյ հանդանակութիւնն դադրած էր, սակայն 75 տոլար ստորագրող անձերն իրենց նուէրներն պարտ էին յանձնել կա՛մ հանդանակիչ անձանց կա՛մ Միացեալ Ընկերութիւններուն, վասն զի դոցա ստորագրութիւններն կը պահանջէին այդպէս։ Ցաւալի է ըսել թէ նուիրատու տեարք առիթէն օգուտ քաղելով մոռացան իրենց պարտքը վճարել։ Ներելի չէ այս, եւ անիրաւ բան մը չէ զայն փնտռելն, յուսալով որ վերոյիշեալ անձինք կը փութան իրենց ստորագրած գումարն կա՛մ յանձնել յիշեալ Ընկերութեան եւ կա՛մ յատկացնել մի ուրիշ բարեգործական մարմնոյ։

Այսկէ զատ անցեալ տարի Ճէրսի Սիթիի մէջ գումարեալ միութիւնն մի քանի ժողովներու մէջ դրամ հաւաքեց, որ կեցած կայ այժմ գանձապետի մը քով։ Սոյն միութիւնն չի մեռնելէ առաջ յիշեալ գումարն կտակեց բարեգործական ընկերութեան մը։ Կարելի չէ՞ արդեօք յատկացնել նոյն դրամն կամ Միացեալ ընկերութեանց եւ կամ Նիւ Եորքի նորածին միութեան։

Անցեալ տարի Պրուքլինի մէջ կը բնակէր մի հայ ընտանիք, որոյ համար դրամ հանգանակուեցաւ զայն Կ. Պոլիս ղրկելու համար, ինչպէս որ դրած եմ ժամանակին։ Սակայն հանդանակութիւնը լրանալէ յետոյ նոյն ընտանիքն մերժեց զայն։ Հանգանակիչ անձինք ստիպուեցան նոյն դրամներն յանձնել իրենց տէրերուն։ Նիւ-Եորքի եւ Պրուքլինի նուիրատուք վերստացան իրենց նուէրներն, սակայն տեղւոյս Հայերու մեծամասն ուզեց յատկացնել իւր նուէրն ուրիշ մի գործի։ այդ դրամ ցարդ կը պահուի մի անձի քով, եւ որ պիտի յատկանար քաղաքիս մէջ բացուելիք հանդանակութեան ու միութեան որ տեղի պիտի ունենար անցեալ շաբթու։ Սակայն նոյն միութեան կազմուիլն չի յաջողելով այժմ փափաքելի է որ նոյն դրամն յանձնուի նորակազմ միութեան։

Շաբթուս մէջ մեռաւ զօրավար Հանքոք, իւր Կըվըրնըրս Այլընտի տան մէջ, ի հասակի 62 ամաց։ Հանքոք Միացեալ Նահանգաց մէջ ծանօթ զօրավար մ'է։ Վերջի քաղաքական պատերազմին մէջ նա ունի երեւելի յաղթութիւններ, մանաւանդ Կէթթիսպուրկի ճակատամարտին մէջ, որ առթիւ ստացած է «Կէթթիսպուրկի դիւցազն» անունն։

Հանգուցելոյն մահուան լուրը տարածուելէ անմիջապէս յետոյ Միութեան ամէն կողմերէ ցաւակցական հեռագիրներ սկսան տեղալ Հանքոքի ընտանեաց եւ այս հեռագրաց մէջ նշանաւոր էր Նախագահ Ռիվէլտենի հեռագիրն։ Այսկէ զատ Պ. Նախագահն այս առթիւ դումարեց նախարարաց խորհուրդն ու պաշտօնական կերպով ծանոյց ժողովրդեան երկրի մեծ կորուստն, հրամայելով մանաւանդ քաղաքական տուներու սուգ պահել մինչեւ հանդուցելոյն թաղման օրն։

Շաբաթ առաւօտ մեծ շքով հանգուցելոյն մարմինն փոխադրուեցաւ ի Նիւ-Եորք առանձին շոգենաւով մը, ուր Երրորդութեան եկեղեցւոյն մէջ հոգեհանգստեան կատարուելէ յետոյ հանդուցելոյն մարմինն տարուեցաւ Ճէրզի Սիթի եւ անտի ի Ֆիլատէլֆիա։ Նոյն քաղաքէն եկող հեռագիրներ կը պատմեն այն ընդունելութիւնն որ եղած է ժողովրդեան ծանօթ զօրավարին։ Վերջապէս հանդուցեալ դիւցազնի մարմինն փոխադրուած է ի Հոբրիսթաուն ու ամփոփուած է ընտանեկան դամբարանին մէջ։

Միացեալ Նահանգաց Ռամկավարականք մեծ կորուստներ ըրին այս վերջի ամիսներուս մէջ։ զօրավար Մաք Դլէլլան, Հանքոք և Հէնտրիքս մեռան վերջերս, երեք նշանա-

ւոր անձեր, երեւելի Ռամկավարականներ։ Զօրավար Հանքոք, որ ընդհանուր զօրավարն էր Միացեալ Նահանգաց բանակին, եղած է երբեմն նախագահական ընտրելի, նմանապէս երկար ատեն եղած է Մերակուտի անդամ, եւ ոմանք լրագիրք կ'ըսեն թէ հանգուցեալը պիտի լինէր անշուշտ յառաջիկայ նախագահական ընտրութեան մէջ Ռամկավարականաց առաջին ընտրելին։

Միացեալ Նահանգաց Բալէց քաղաքին մէջ Ճօն Լինտսէյ անուն քարոզիչ մը կայ, որուն համար կար գրուած մի հետաքրքրական լուր այսօրուան լրագրաց մէջ։

Ցիշեալ քարոզչին մայրը շատ տարիներ առաջ կը մեռնի ու կ'ամփոփուի Սդուարդսվիլի մէկ դամբարանին մէջ։ Թաղման հետեւեալ գիշերն մի քանի անձեր կը դնան սպասել հանգուցելոյն գերեզմանն։ Քիչ յետոյ ձայն կ'առնուն դամբարանին մէջէն։ Կնիկն չէ մեռած եղեր, որ կը փոխադրուի ի տուն յուրախութիւն իւր սիրելի ամուսնոյն։ Տիկին Լինտսէյ գերեզմանէն ազատելէ չորս տարի վերջ կը ծնի արու զաւակ մը Ճօն անուամբ, որ այսօրուան քարոզիչն է վերոյիշեալ քաղաքի մի եկեղեցւոյն։ Ցիշեալ տիկին ազատելէ վերջ ապրած է եղեր շատ մը տարիներ։ Լրագրոյ մը թղթակիցն որ կը հաղորդէ զայս իւր թերթին առանձին հեռագրաւ, կ'ըսէ թէ «Այս պատմութիւնն ըրած է Ճօն Լինտսէյ, եւ զայն հաստատած են շատ մը ծերունիներ։»

Հ. ԷԿԻՆԵԱՆ

Ճերզի Սիթի, 14 Փետր. 86

ՉԱՓԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՆՈՐ ԹՈՒԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՀԵՏԵՒՈՒԹԻՒՆՔ

ՁՈՐՍ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

(Շար. 3801 թուէն)

ԽՆԴԻՐ ԹԻՒ 6

Գտնել

$$1+\frac{1}{2}+\frac{2}{4}+\frac{3}{8}+\frac{4}{16}+\frac{5}{32}+\cdots$$

գումարը։

Նախ կը դիտեմ թէ այս կոտորակաց շարքին յայտարարները 2ի զանազան կարողութիւններն են, հետեւաբար զայն կըրնամ գրել

$$1+\frac{1}{2}+\frac{2}{2^2}+\frac{3}{2^3}+\frac{4}{2^4}+\cdots$$

Եւ գրելով կրկնորդական դրութեամբ

$$1+\frac{1}{10}+\frac{10}{100}+\frac{11}{1000}+\frac{100}{10000}+\frac{101}{100000}+\cdots$$

Եւ կամ տասնորդականի ձեւով գրելով

1+0·1+0·10+0,011+0,0100+0,00101+0,000110+0,0000111+0,000010000+···

զոր տակէ տակ գրելով

1
0·1
0·011
0·0100
0·00101
0·000110
0·0000111
0·00001000
· · · · · ·
· · · · · · ·

10·11111111···

Ըսել է որ այդ շարքին գումարն եթէ ցվերջ շարունակենք պիտի ըլլայ

11,0000

որ տասնորդական դրութեամբ 3 ըսել է։ Ուրեմն խնդրուած գումարն է 3։

Ե. ԵՈՒՍՈՒՖԵԱՆ

ՀՈՐԱՎԷՊ

ՍԱԲՈՒՆՋԻԻ ԱՔԹԱՆՈՂԸ

(Շար. նախորդ թուէն եւ վերջ)

Բանդելէյը, ըստ երեւոյթին, հանդարտել էր, որովհետեւ այլ եւս ձայն չէր դուրս գալիս. մենք մօտ դնացինք լուսամուտին, բայց ոչինչ կարողացանք տեսնել։

Մութը բոլորովին կոխել էր եւ Բանդելէյի ճրագի լոյսը թափանցում էր լուսամուտի սպիտակ վարագոյրներից. ապակեայ փեղկերը բաց էին։

— Պէտք է տեսնել ներսում, ասաց Քրիստափորը, և ձեռքի երկու մատը անցկացրեց վանդակից, կծկուեցաւ լուսամուտի տակը և վարագոյրը բռնելով, մեղմութեամբ փոքր ինչ ետ քաշեց. ես, կանգնած, գլուխս այն կողմը ծռեցի եւ սկսեցի նայիլ։

Ահա Բանդելէյը եւ իւր սենեակի դրութիւնը։

Լուսամուտին մօտ, երկայնութեամբ պատի մի անկիւնում դրուած էր մահճակալը, որոյ վարագոյրները կամարաձեւ ժողովուած էին. մահճակալի վրայ ոչ ոք էր պառկած, այլ նորա մօտ, մի կոտրտուած աթոռի վրայ նստել էր Բանդելէյը, մազերը ցիր ու ցան եւ շորերը անկանոն. կրնակը մեզ էր դարձրել եւ դէմքը տեսնել չէր կարելի։

— Ո՞ւր է Թամարը, չշնչեց դէպի ինձ Քրիստափորը։

— Չը դիտեմ, ասացի ես ապշած — պահ մ՚առաջ Բանդելէյը նորա հետ էր խօսում։

Եւ սկսեցի սենեակի չորս կողմը նայիլ, բայց այնտեղ Բանդելէյից բացի ոչ ոք կար եւ կամ լինելու նշաններ։

— Զարմա՞նք... մրմռացի ես — ապա ո՞ւմ հետն էր խօսում։

Սենեակի մէջ ամէն բան տակնուվրայ էր եղել, սեղանը կործանուել, յատակի վրայ փռուած էին կոտրտած ամաններ եւ միմեանց վրայ ընկած աթոռներ, շորեր, հայելի, ջրածիկներ (¹), մեծ կոթաւոր աւելը, ջեփորիկը եւ դրոշակները։

(¹) Ջրի ամաններ. դաւառական բառ։

Ցանկարծ Բանդելէյը գլուխը բարձրացրեց եւ սկսեց խօսել.

— Այսպէս է... մեր մէջ այսպէս է... պսակվում են միայն մի՛ դիշերուայ եւ կամ չա՛տ չա՛տ մի ամսուայ համար... միւս ամիս փոխում են սէրը... ամուսնութեան բողի տակ ծածկում են ամենայն անբարոյականութիւնք... ինչո՞ւ մեղադրեմ քեզ, հը՞... ամէն կողմ այսպէս է մեր երկրի մէջ... ի՞նչ ասացիր, հայհոյո՞ւմ եմ... հա՛, հա՛, հա՛... հայ-հոյ-ո՞ւմ-եմ... ես չէի կասկածում... ի հարկէ... քեզ արդար էի կարծում... քաղա՞ք դնացիր... Լուկասը լաւ լուրեր բերաւ... ես էլ նորան լաւ վարձատրեցի։

Դորան հետեւեց մի դա՛ռն, արտասուքով խեղդուած քրքիջ։

Գլուխը ետ ծռեց, յանկարծ լուրջ կերպարանք ստացաւ. ապա դարձաւ դէպի մեզ եւ մենք տեսանք նորա մոլեգնաբար դարձող աչքերը, կարմրած երեսը եւ քունքերի ուռած երակները։ Նա յափշտակեց մի աթոռ, կատաղաբար պատեցրեց նորան իւր գլխի շրջապատը եւ արձակեց դէպի մահճակալը, գոռալով.

— Ա՛ռ քեզ... ա՛ռ քեզ...

Աթոռը կպաւ պատին եւ ահագին աղմուկ հանեց. ոստիկանի սենեակի դուռը բացուեցաւ, միւս կողմից պարսիկ դիշերապահը վազեց, իսկ Քրիստափորը բարձրացաւ, իւր շուրջը նայեց, ձեռքով սրբեց իւր գունաթափ ճակատի քրտինքը եւ ասաց խռպոտ ձայնով.

— Խենթացել է...

Միւս օրը Բանդելէյին քաղաք տարան. իսկ Քրիստափոր Դանիլովը այլ եւս երբէ՛ք չը ծիծաղեց։

Արդեօք ինչե՞ր էին անցնում նորա մէջ։

Գ.

Շուտով մոռացուեցաւ Բանդելէյը։

Ես շարունակում էի իմ պաշտօնս, Քրիստափոր Դանիլովը միայն թողել էր իւր ծիծաղը. տխուր էր եւ այլ եւս չէր սիրաբանում կայարանապետի կնոջ հետ։

Երեկոյանները կազմվում էին նորէն խումբերը. լուցկիախաղը եւ սկսուեցան եւ վեց

ամբողջ ամիսների ընթացքում ո՛չ մի տարբերնակ դէպք չ՚անցաւ, միայն ա՛յն, որ մեր կայարանը նորէն շինելու համար, երկաթուղւոյ ընկերութիւնը 4,000 ռուբլի որոշեց եւ կայարանը մի կողքից սկսեցին քանդել։

Մի գեղեցիկ օր Բագրատ ծէին (կայարանապետին) իւր պաշտօնից արձակեցին եւ նա իւր կնոջ հետ Տփխիս գնաց։ Քրիստափորը յանկարծ մի առաւօտ անհետացաւ եւ մինչեւ այսօր էլ չը գիտեմ թէ ինչ եղաւ։ Իսկ ես ստիպուած լինելով մի մասնաւոր գործի համար Տփխիս անցնիլ, հրաժարեցայ հեռագրական պաշտօնից եւ շուտով Տփխիս գնացի։

Վեց ամիս էր անցել Բանդելէյի խենթանալուց եւ ես նորան բոլորովին մոռացել էի։

Տփխիսում ես ծանօթացայ Արհեստագիտական ուսումնարանի աշակերտներից շատերի հետ եւ միշտ գնում էի այդ ուսումնարանը։

Մի աշակերտ, որը թողել էր Գէորգեան ճեմարանը եւ այնտեղ մտել, մի օր խենթացաւ անյայտ պատճառներով։ Ուսումնարանի պաշտօնական բժիշկն, ես եւ մի ուրիշ ծանօթ աշակերտ, դրինք խելագարին մի կառքի մէջ եւ քաղաքային խենթանոցը տարինք։

Դունից ներս մտնելուն պէս, ես յիշեցի Բանդելէյին, ուստի թողի որ բժիշկը բանակցէ խենթանոցի տեսչի հետ եւ ես խենթապահին գնացի։ Խենթապահը ինձ ասաց, որ կայ այնտեղ Բագուից ուղարկուած Բանդելէյ անունով մի խենթ, որի առողջանալու մասին երաշխաւոր չէր։

— Կարելի՞ է նորան տեսնել, հարցրի ես։

— Ինչո՞ւ չէ, նա այդիումը պտըտում է։

Ես իջայ այդին։

Այնտեղ երեւում էին շատերը։ ոմանք երկու հոգի նստած վիճում էին փիլիսոփայութեան մի քանի ճիւղերի վրայ։ մէկը կանգնած մի ծառուղւոյ մէջտեղ, դէմքը դէպի երկինք բարձրացրած ձեռքի ցուցամատի հետ, խօսում էր արեգակի վրայ, բայց թէ ի՞նչ, այդ անհասկանալի էր նորա յեղյեղած լատինական բառերից։ մի ուրիշը մի ծառի կրթնած, ձեռքին էր բռնել մի խոտ եւ բարձրաձայն ճառելով, բուսաբանութիւն էր ուսուցանում մի ուրիշ պատանի ապուշի, որը դէմքը դէպի նա դարձրած, ժպտում էր եւ անդադար ասում աղիողորմ ձայնով։

— Սիրո՛ւն է։։։ սիրո՛ւն է։։։

Մի ուրիշ կողմ, մի երիտասարդ վեր վեր թռնելով, երգում էր ի կոմոնչ ֆ ֆալոբոնչ ռուսերէն երգը եւ տատանվում էր աջ ու ձախ։ իսկ նորանից տաս քայլ հեռու, մի ծերունի, ընկողմանած խոտերի մէջ, երգում էր մի արտասուեցնելու չափ տխո՛ւր մեղեդի։

Կային խենթեր, որոնք արագութեամբ ճեմում էին, անդադար թքում աջ ու ձախ, հայհոյում էին ծառերին, կռուփը դէպի երկինք էին բարձրացնում եւ նորէն կըրունկի վրայ դառնալով, շարունակում էին ճեմել։

Ես փնտռեցի Բանդելէյին եւ գտայ նորան։ մի ծառի տակ նստած, ձեռքերը բաց եւ պարզած, աջ ու ձախ էր շարժվում եւ օրօր էր երգում տխուր ձայնով։ ես կանգառի եւ լսում եմ։

Քնի՛ր, թամա՛ր իմ գեղեցիկ,
Ես քեզ օրօր կ՚ասեմ մեղմիկ,
Քնի՛ր, ձեռքովս հով կը տամ,
Շունչովս քեզի շունչ կը տամ։։

Երգեց, յանկարծ կանգ առաւ և մրմռաց։

— Դանիլո՛վ։։։ Դանիլո՛վ։։։

Մօտ գնացի, նա ինձ նայեց մի ռոպէաչափ, յանկարծ վեր թռաւ, աչքերը մոլեգնաբար պտըտցնելով բռնեց ձեռքս եւ գոռաց։

— Սաբուն-չի՞։։։

— Այո՛, ասացի ես տխրութեամբ — Սաբունչիից եմ գալիս։

— Կամա՛ց խօսիր, ասաց նա յանկարծ ժպտելով —թամարը քնում է, տե՛ս, տե՛ս։ եւ նա թեւից բռնելով դէպի ծառը տարաւ —տես ինչպէ՞ս գեղեցիկ է։։։

— Այո՛, բարեկամս, ասացի ես — թամարդ շա՛տ գեղեցիկ է։

— Թա-մա՞ր։։։ հարցրեց նա երեսիս նայելով եւ ձեռքս թողնելով։

— Այո՛, թամար չէ՞ կնոջդ անունը։

— Հա՛, հա՛, ծիծաղեց նա զուարթութեամբ —իմ կի՞նս։։։ ես կին չ՚ունիմ։

Դարձաւ, Նորէն նստեց, ձեռքերը բաց արաւ եւ շարունակեց երգը.

Շատ օրօրներ կը երգեմ,
Մինչեւ մահը կը սիրեմ,
Քնի՛ր, Թամար, քնի՛ր հրեշտակ,
Դո՛ւ կը չինես իմ տնակ...

Կանգ առաւ. ձայնը շատ մելամաղձոտ էր, ինձ նայեց եւ առանց կանգնելու տեղիցը, հարցրեց.

— Չէ՞ որ գնաց քաղաք... հը՞, չը գընա՞ց... Լուկասը ասում էր որ նա այնպէս է, ճի՞շդ է, դու էլ տեսա՞ր Նորան։

— Ո՛չ, բարեկա՛մս, Լուկասը սուտ է ասել, Թամարը քնել է։

— Այո՛, պատասխանեց նա դառնութեամբ ժպտելով — սուտ էր ասում... ես էլ Նորան վարձատրեցի... քա՛հ, քա՛հ, քա՛հ... սպանեցի՛ի՛ի՛... քա՛հ, քա՛հ...

Տեսա՞ր, շարունակեց նա մէկէն ի մէկ լուրջ կերպարանք ստանալով — արիւնը տեսա՞ր... կարմիր էր, կարմի՛ի՛ի՛ր...

Եւ նա ձեռքերն այնպէս դրութեամբ պահեց, իբրեւ թէ ձեռքիցը ջուր է ցած թափում. յետոյ Նորէն ծիծաղեց եւ աւելացրեց.

— Հը՞, մեռա՞ւ... Թամարը այնտե՞ղ է, հա՞... կարմի՛ի՛ի՛ր...

Ես շարժուեցայ հեռանալու։

— Լսի՛ր, դարձաւ նա ինձ — դու ո՞վ ես։

— Ես Սաբունչիում հեռագրական ծառայող էի...

— Թելեգրաֆ... հա՛... թելեգրաֆ... ճի՛շդ է... նա ասում էր, որ գնում է Կաղան. լաւ էր... ասում է որ Դանիլովը...

Մէկէն ի մէկ կանգ առաւ և Նորէն սկսեց երգել.

Օրօր կ'ասեմ... քնի՛ր Թամար,
Այս կեանքիցը ի՞նչ տեսար,
Քնի՛ր, հրեշտա՛կ, քնի՛ր...

— Դանիլո՛վ... դոռաց նա երգը միջահատելով. եւ այնպէս կատաղութեամբ վեր ցատկեց, որ ես վախեցած՝ երկու քայլ ետ փախայ։

Բանդելէյը կանգ առաւ եւ ընկրկեցաւ, մատները մազերի մէջ մղեց, յետոյ ձեռքերը կրծքի վրայ դրաւ, մտաւ ծառուղիի մէջ և երերալով գնաց, թողնելով իւր հետքերի վրայ երգի այս կտորները.

Քնի՛ր հրեշտակ, քնի՛ր Թամար,
Այս կեանքի մէջ ի՞նչ տեսար...

Երգելով մտաւ ծառուղիների մէջ եւ անհետացաւ. երբեմն միայն հովը ականջիս էր հասցնում նոյն կտորները մեղմ եւ ապա բարձր։

Ես տխուր տրամադրութեան մէջ՝ հեռացայ։

Բժիշկն ինձ էր սպասում։

— Ի՞նչ կայ, հարցրեց նա տխուր դէմքս տեսնելով։

— Ոչինչ, պատասխանեցի և կառք նըստայ։

Տասն օրից յետոյ կառքով անցնելու միջոցին մի յուղարկաւորութեան թափոր էր անցնում, ես գլխարկս վերցրի, թափորը անցաւ եւ նորա ետեւում ես տեսայ խենթասպահի ծանօթ դէմքը։

Նա կանգ առաւ ինձ մօտ եւ ասաց տըխուր ձայնով.

— Գրի՛ր Բագու, որ նա մեռաւ։

Եւ անցաւ։

Բանդելէյին էր, որ տանում էին թաղելու. կարծես Նորէն լսել կարծեցի ա՛յն տխուր կտորները, որոց բառերը մտքիս մէջ ինքնաբերաբար այսպէս փոխուելով՝ հնչեցին ականջիս.

Քնի՛ր, խե՛ղճ մարդ, ա՛ռ քո դաղար,
Այս կեանքի մէջ ի՞նչ տեսար...

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆՑ

ՏԵՂԱԳՐԱԿԱՆ

ԶՄՇԿԱԾԱԳ*

Ծոփաց կամ Դ. Հայոց հին նահանգի գաւառներն թէեւ շատ որոշակի ծանօթ չեն որ համեմատուին նոր գաւառներուն հետ, բայց կատարեալ ստոյգ է որ Զմշկածագ կը գտնուի նախկին Ծոփք Շահունեաց գա-

*) Իմ ճանապարհորդական յիշատակարանէն։

ւառին մէջ որ Մեծ Հայոց ծայրագոյն արեւմուտքը կ'իյնայ ճիշդ հանդէպ Փոքր Հայոց որմէ կը բաժնուի Եփրատով որուն արեւելեան և արեւմտեան ճիւղերն այս գաւառին մէջ կը միանան սրածայր եռանկեան մը վերածելով զգաւառն։ Միացման կէտը, Զաթ ըսուած տեղը, քաղքէն հեռի է 16 հազարամեթր միայն, եւ կը ներկայէ ակնապարար տեսարան մը։ Դրախտաբուղխ Եփրատի երկու ճիւղերն երկար ժամանակ իրարմէ հեռու մնացած լինելով, գոգցես, իրարու կարօտցած կամ բարկացած ողջագուրանօք կամ զայրացմամբ իրար կ'ընդբախուին երբ կը խառնուին, եւ մեծ եղբօր (արեւմտեան Եփրատի) յաղթութիւնն շատ փառաւոր կ'երեւի կրասերին (Արածանիի) վրայ, զի որպէս տարբեր ու անխառնելի հեղուկ մը կը ճեղքէ, կ'անցնի ակնյանդիման եւ ապա կը բաղադրուի ընդ նմին կամաց կամաց։

Զմիկածագ Ցերապոլիս կը կոչուէր ի հընումն որ հայկական անուն մը չ'է։ Ներկայ անունն առած է իւր մի հայակալ զաւակէն որ 969 էն մինչ 976 Հռովմէական կայսր եղաւ Արեւելեան գահուն վրայ ի Բիւզանդիոն, եւ Հայ մը երբ կը յաջողի այսքան գերազանց պատուոյ մը հասնիլ օտար պետութեան մը մէջ, հասարակ մահկանացուէ մը վեր ձիրքեր եւ կարողութիւններ կ'ունենայ հարկաւ, եւ այսպէս էր արդարեւ Յովհաննէս Զմշկիկ կայսրն (որպէս եղած են մինչ Բիւզանդեան Հայ կայսերք, զի սա միակ չ'է նոյն փառքին հասած)։ Իւր սակաւատեւ կայսրութեան միջոցին ահեղազօր ապդեցութիւն մ'ունեցաւ ժամանակին վրայ, զարկաւ ուժգնակի եւ չարաչար յաղթեց Բուլղարաց, Ռուսաց եւ անպարտելի Արաբացւոց անգամ։ Բայց ափսո՛ս որ իւր Հայ ոչ ինչ յիշատակ թողած է Հայոց սիրելի կամ Հայոց ի նպաստ։

Ադոր համար զարմանալի չ'է որ նոյն երկրին Հայերն մասնաւոր յարգանօք չ'են նըուիրագործած նորա յիշատակն, մինչ ընդհակառակն կը լինէր անչուշտ, եթէ եւ նա քիչ մը յարգած լինէր իւր ազգը, որուն վրայ ընդհակառակն յարձակում ալ ըրաւ, եւ Աշոտ Գ. Ողորմած թագաւորի 90 հազար զօրաց ահեղակուռ բանակէն ակնածելով միայն տեղի տուաւ։ Բայց Զմշկածագի գաւառին մէջ մի քանի տեղեր Հայ-Հռոմոց ներկայութիւնն, ինչ որ երբէք չ'երեւիր Մեծ Հայոց վերին գաւառները, կարծել կուտայ որ այս յունացեալ Հայ կայսեր օրով մասնաւոր համարձակութիւն առած լինին իւր երկրին մէջ իւր կրօնափոխութեան հետեւող Հայերն, որք թերեւս մասնաւոր պաշտպանութիւն ըրած են նորա ընտանեաց երբ իւր դեղակուր մահուանէն զկնի փոխադրուեցան Վասակաւան գիւղաքաղաքն, այժմ համանուն գիւղ հայաբնակ 10 հազարամեթր հեռի քաղաքէն, պահպանուելու համար յաջորդաց երեսէն, որք ինչպէս սովորական էր Յունական կայսրութեան մէջ, կրնային ինքասել նոցա՝ անհետ ընելու համար նորա սերունդն իսպառ։

Զմշկածագի մակերեւոյթն երկրաբանական հետաքրքրութեան արժանի է. կը թուի թէ դեռ նոր ազատած է ծովու մը անկողին լինելէ. ամէն կողմ ցցուած կ'երեւին քարակոյտեր իսպառ մերկ ի հողոյ եւ մաշուած ջուրի ծփանքէ, եւ կը ներկայեն բազմագի կերպարաններ, բուրգի, արձանի, կոթողի եւ տիպեր, ջրոյն հետզհետէ ցածնալուն իւր հետեւանք պահելով խոռոչաւոր կամ երիզաձեւ հետքեր այլ եւ այլ ուղղութեամբք։ Թերեւս շատ ազահ եղած է ծովն որ բնական ո եւ է պատճառաւ մը այս երկրէն խոյս տալ ստիպուած ատեն, անշուշտ Եփրատներու օժանդակութեամբ, ժողվեր եւ հետը տարեր է մակերեւոյթին հողերն ալ. զի գրեթէ մեծ մասամբ Զմշկածագի գաւառն ծածկուած է մշակութեան անյարմար կազմուածով մը, քար, խիճ, աւազախառն փշրանք ժայռից եւ։ Երկրին յատակն ալ յաւէտ կամ նուազ թեքութիւններ ունի և խիստ հաղուագիւտ է հարթ մակարդակ։

Թէպէտ ոչ Զարսանճագի չափ, որուն սահմանակից է, բայց դարձեալ բաւական մեծ քանակութեամբ աւատական է Զմշկածագ եւ այս ու այն գիւղերու մէջ նըստող պէյերն սերունդք են հին աւատապետաց, թէպէտ չնորհիւ Օսմանեան Վեհապետաց չ'ունին այժմ իրենց նախնեաց իշխանութիւններ ի կեղեքել եւ հարստահարել աւատընկալները, հողագործ վարձակալները։

Երկրին կազմութիւնն ընդունակ չ'է հո-

դային արտադրութեանց, պտղատու ծառ եւ խաղող դուն ուրեք կ'երեւին, եւ ինչ ինչ գիւղերու մէջ միայն, թուին առատ է. սակայն եւ արմտեաց արտադրութիւնն ալ գրեթէ բաւական չլինելով սպառման, մերձակայ գաւառներու կը կարօտին շատ անգամ, գլխաւորաբար Զարսանճագի և Խարբերդի, որք կը շրջապատեն Զմշկածագի արեւելեան եւ հարաւային սահմաններն, մինչ հիւսիսը գրաւեալ է Տաւրոսի լեռնաշղթայներով եւ արեւմուտքը Արաբկիրի գաւառով եւ մասամբ մ'ալ Ակնայ, բաժանեալ անոնցմէ Եփրատի արեւմտեան ճիւղով, որպէս Խարբերդ ալ արեւելեան ճիւղէն, Արածանիէն, անդին կը մնայ։ Զրոց այս ընթերակայութիւնը կարի մեծ դիւրութիւն կը մատուցանէ երկրին փոխադրական շարժմանց, զի Եփրատի երկու բազուկներն ալ բաւական ամուր են իրենց վրայ կրել կարենալու համար բեռնաբարձ լաստափայտեր, որք աստ և անդ կը սուրան հեշտիւ եւ ածան վարձքով եւ որք եթէ կարող լինէին հոսանքն ի վեր ալ ընթանալ, աննման ծառայութիւն կրնային ընել։ Իսկ կամուրջ չ'ունին Եփրատի երկու ճիւղերն ալ այս գաւառին մէջ։ Նոցա գործ կը տեսնեն դարձեալ այդ լաստափայտերն կամ նաւակներ յանցուգարձ ճանապարհորդաց եւ կը բերեն պետական դանձուն բաւական հասոյթ, զի վարձակալութեան կը տրուի լաստ կամ նաւակ բանեցուցանելու իրաւունքը, որ սովորապէս չորս կայան ունի. չորսին միանգամայն վարձուց գումարն չ'է շատ պակաս քան 200 ոսկի օսմ։ Սակայն ճանբորդ փոխադրելու սահմանեալ այդ նաւակներն շատ վտանգաւոր են, լաստափայտերէն աւելի, եւ կամուրջի պէտքն երթալով աւելի զգալի կ'ընեն որչափ հետզհետէ աւելի կը շատնան ժողովրդեան յարաբերութիւնք ընդ սահմանակից աշխարհս կամ դիւրակեցութեան զգացմունք ու պահանջմունքը։ Եթէ չինուին մէկ քանի կամուրջներ ու անցատուրք մ'առնել որոշուի, դարձեալ նոյն հասոյթը կ'արտադրուի եւ թերեւս աւելի իսկ։ Շինկեան, Էհմէ, Թամա, Աշկուն, ասոնք են չորս կայանքն նաւակաց. առջի երեքն Եփրատի մեծ ճիւղին վրայ, վերջինն Արածանիի վրայ։

Ընդ Տաւրոսի կուսակալութեամբ գաւառակ (Գայմագամութիւն) է Զմշկածագ. քիչ տարի առաջ գիւղախմբի մը (Նահիյէ) կեդրոն էր ունենալով գիւղախմբապետ մը (Մէ-ուդիր) ընդ իրաւասութեամբ Կապան-Մատէնի Գայմագամութեան։ Բայց այդ աւանին անկման վրայ, որ արդիւնք է նորա արծաթի հանքաց չահագործութեան դադարման վերջին պատերազմին ժամանակէն սկսեալ, Զմշկածագ վերածեցաւ ներկայ վիճակին, բայց դեռ դատական ատեան (մէ-ճլիսէ) չ'ունի, զի կուսակալանիստ Խոզաթին 7 ժամու եւ եթ հեռաւորութիւնը հարկ չ'է թողած այնմ, բայց դատաւոր (Նայիպ) կը գտնուի միշտ։

Այս գաւառակ 96 գիւղ ունի, երեք շրջանակի բաժնուած (Նահիյէ անուանակոչութեամբ)։ 1°.— Ս. Թորոս, որ անուան հակառակ զուտ մահմետական ժողովուրդ ունի։ 2°.— Միսնա, խառն բնակեալ ի Հայոց և ի Մահմետականաց։ 3°.—Օվա, դարձեալ խառն։ Բոլոր գաւառակին բնակչաց թիւը ըստ 1884ի վիճակագրութեան մը 14 հազարի մօտ մահմետական եւ 6 հազարի չափ հայ կը կարծուի լինիլ, թէ' ի քաղաքի եւ թէ' ի գիւղօրայսն։ 96 գիւղերէն ինն զուտ հայաբնակ են, տասնուվեցն խառն բնակեալ, 71ն զուտ մահմետական։ Հետաքրքրութեան արժանի են գիւղերու հետեւեալ անուններն իրենց հայ ծագմանն պատճառաւ. Միատուն, Կարմրի, Մամսա (Մամասի աղաւաղում), Սեդրկայ (Սեդրակի կայք), Խնդրիկ, Հաղարի, Ագրակ, Արդ-կայ, Խաչտուն, Ուռիկ, Վասակաւան, Ձիւն-ձոր, Օձ գիւղ, Պողոսի գիւղ եւ եւ։ Այլ ասոնցմէ աւելի հետաքրքրական են հետեւեալ զուտ մահմետական գիւղերու անուանքն, մինչ առաջինքն կամ հայ կամ խառն բնակեալ էին։ Պաշ-Վարդենիք, Աղարակ, Խնձոր, Միջին գիւղ, Բիւրձոր, Խուլմը-կայ, Էրինաձոր (երկնաձոր (·°), Գարաձոր, Հաց-տեսի, Թամա կամ Թումա, Հետի, Գոմ-սար (Կամսար (·°), Ճանճիկ, Վանքուկ (մէջի վանքն մնկիթ է այժմ), Շեղսոր (շեղջաձոր), Խոզաղբիւր, եւ։ Եւ պէտք չ'է զարմանալ այս անուանց վրայ, զի Ս. Թորոսի շրջանակն որուն կը վերաբերին այդ հայանուն գիւղերն, ամբողջապէս մահմետականացեալ հայերով բնակուած է, որք ունին ո'չ միայն այդպիսի անուանական

հետքեր իրենց հայութեան, այլ աւանդութիւններ եւ ցեղային անուններ իսկ. զորօրինակ, Գրիգոր օղլի Հասան, Սարգիս օղլի Մստաֆա եւն։ Կը թողում ասել բաղմաթիւ եկեղեցեաց, վանօրէից աւերակներն, եւ մանաւանդ գրեթէ ամէն գիւղերու մէջ հայ գրով եւ խաչով քանդակուած գերեզմանաքարեր։ Այս կրօնափոխութիւն միանգամէն կատարուած կ'երեւի եւ կը կարծուի թէ կրօնափոխ հայերն ամբողջապէս յունադաւան եղած են եւ ապա մահմետական դարձած։

Զմշկածագ քաղաքն ինքն 350 տուն հայերէ եւ 550 տուն թուրքերէ բաղկացեալ փոքր թիւ մը եւ եթէ կը կազմէ, բայց Զըմշկիկ կայսեր խանձարուրքն ընդարձակ ու մեծ քաղաքի մը լայնանիստ եւ մեծատարած դիրքն ունի։ Հին աւերակներն, բարակարկառներն եւ հողակոյտերն ալ կը վկայեն իւր նախկին ճոխութեան. արուեստական բերդ ալ ունեցեր է, որպէս եւ բնական դղեակ մը լերկ ապառաժուտ, յորում մարդկային ձեռքը կերտեր է սենեակներ եւ բնակարաններ. նման անոնց որք կը գտնուին Վանայ, Բալուայ եւ դղեակներու վրայ։ Քաղաքն զուարճալի տեսարան ունի ծառերով գեղազարդեալ եւ մակերեւոյթին զանազան դիրքեր պատճառաւ չքեղացեալ. տեղ մը բարձր է լեռան մը չափ, տեղ մը զառ ի վեր, տեղ մը հարթ, տեղ մը ճորամէջ եւն։ Թաղերը տարածեալ են ընդարձակ միջավայրի մը վրայ մերթ ծառաստաններով, մերթ արահետներով բաժնուած իրարմէ։ Հայք գլխաւորապէս երկու բնակավայր ունին, քաղաքին կեդրոնը որ 10 թաղերու բաժնուած է, եւ քաղքին հանդիպակաց սարաւանդին առ ի կող, որ Իւշ-Պէկ անուամբ արուարձան մ'է, մէյմէկ եւ կեղեցի կը գտնուին երկու տեղերն։ Առաջնորդարանն քաղաքին կեդրոնն է։ Թրքաց թաղերն ալ հինգ են թուով։ Մէճիտ կամ Սաղմին թուրք թաղին մէջ հնութիւններ կան յոյն եկեղեցեաց եւ գերեզմանաց։ Թէ՛ մ'ալ Հիմրէթի 95 թուականը կը կրէ։ Ուրեմն Էօմէր Բ. Խալիֆային թագաւորութեան առաջին տարին հիմնարկուած է, և արաբական աշխարհակալութիւնն այն ատենները ողողած էր արդէն Ասիա։ Բաւական ճոխ շուկայ ունի որ 1877 ի միահաղոյն հրդեհէն դեռ նոր սկսած է վերականգնիլ։ Բայց առեւտրական շարժումն նշանակելի բան մը չ'է։

Զմշկածագի թէ՛ հայ եւ թէ՛ թուրք ժողովուրդը պանդխտութեան կը դիմէ բառական յաճախութեամբ, մանաւանդ Հայերն որ Կ. Պոլիսէն ի զատ Հալէպ ալ շատ կը դիմեն. վերջնոյս մէջ պանդոկապետութեամբ, Կ. Պոլիս հացագործութեամբ պարապելով գլխաւորաբար։ Այլ ինչպէս յայտնի է, պանդուխտներու վաստակն ամէն տեղ ալ նուազած լինելով Զմշկածագցիք նիւթական անձկութեան մէջ են ընդհանրապէս, զի երկիրն բաւական չ'է ապրեցուցանել ժողովուրդն իւր արտադրութեամբ։ Բայց եթէ պանդխտութեան հին վաստակներէն երջանիկ ներկայ մը չ'ունին, քաղաքակրթական զարգացման մասին շատ մը գաւառներէ դերազանց վիճակ մ'ունին։ Եւ երբ Կարմրի, Սիսնա, Մամրա, Հազարք, Միատուն, Մուռնայի, Երից-Ագրակ եւն հայաբնակ գիւղերու անուններն կը լսէք, պէտք է երեւակայէք քաղաքի մը այլ եւ այլ չքեղ թաղեր եւ ոչ թէ Մշոյ, Ալաշկերտի, Խնուսի եւն գաւառաց գիւղերու համանմանութիւններ։ Տարբերութիւնն անհուն է ո՛չ միայն փիղիքապէս, այլ եւ արուեստական ճարտարութեանց կողմանէ և բարոյապէս. ըստ այդմ հասկընալ պէտք է նաեւ կրթութեան զգացումն ու ճաշակը։ Գիւղերուն նայելով քաղաքը ինքնին կը հասկցուի, որ իրեն նման շատ քաղաքներու հետեւելի օրինակ կրնայ եւ կ'արժէ լինիլ. ունի կանանց 5 ընկերութիւն, կրթական նպատակաւ։

Վիճակին փոքրութեան պատճառաւ Զըմշկածագ յատուկ Առաջնորդութիւն մը դժուար կրնայ լինիլ, զի իւր մերձակայք կը գտնուին Զարսանճագի, Քարբերդի, Արապկիրի եւ Ակնայ վիճակներն, որց ամենէն հեռաւորն 20 ժամ է։ Այսոր համար Պատրիարքարանի մէկ տնօրինութիւնն որով Զմշկածագ եւ Զարսանճագ միացեալ հոչակեց «Տաւրոսի Առաջնորդութիւն» անուան ներքեւ, կարի իմաստուն կարգադրութիւն մ'է։

Կանգուն վանք չ'կայ գաւառիս մէջ, բայց հինգ վանքերու աւերակներ կան, յորոց կարեւորն է Կարմրակ Ս. Նշան որ 200

ոռ սերմամուտ մշակելի հող ունի աներ-նամ թողուած։ Հապարի գիւղի մօտ Ս. Լոյս անուն վանքի աւերակաց տեղ ատրուշանի հետք մը կ'երեւի, որուն թերեւս Ս. Լոյս անունն ալ կը վկայէ։

Զմիկածագի օդն ջերմոտ է եւ ջուրն ոչ յանձնարարելի։

1886 Մուշ ՄԱՐԿՈՍ ՆԱԹԱՆԵԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆՔ

ԱՐՁԱԳԱՆՔ Ց'ԱՄԵՆՈՒՍՏ

Հասարակաց զգացումներ. — Քիչ մ'ալ այլաբանութիւն. — Մարդասպանութիւն եւ հրդեհ. — Անցեալ յիշատակներ. — Խնկունի. — Բուսական արտասովոր երեւոյթ մը. — Հոգի մը ծառատունկի մը մէջ։

Մարդկային բնութեան էութիւնը կազմող զգացումներ կամ ունակութիւններ կան որք ամենուրեք մի եւ նոյն են, լայնութեան կամ երկայնութեան ամեն աստիճանի ներքեւ։ Ասոնց կարգէն է եսասիրութիւնն որ զմեզ այնքան կը խուճապեցնէ երբ վտանգ մը կ'սպառնայ մեզ, և որ այնքան անտարբեր կը թողու զմեզ՝ երբ այլոց չահերն են ի վտանգի։ Այս առթիւ փարիզեան լրագրի մը մէջ կը գտնենք հետեւեալ այլաբանական յօդուածը, որ թէև մեզ համար չէ գրուած, այլ կէտ առ կէտ կը յարմարի մեզ.

«Եւ, յանկարծ, նսեմաստուեր արահետին վրայ, լսեցի որ մէկը կ'աղաղակէր. «Օգնութեա՜ն հասէք, զիս կը մեռցնենն։ Ա՜հ, որքա՜ն էր վշտագին, որքա՜ն ալ երկարաձիգ ու հեծեծագին, այդ աղաղակն։ Կաղամախւոյ մը բունին ետեւ պահուըտեցայ։ Ճնճղուկներու երամ մը թռաւ անհետացաւ. ճագար մը, ընդոստ զարթուցեալ աղաղակէն, դուրս ցատկեց իւր փապարէն՝ ցոյց տալով իւր ետեւն, հանդոյն սպիտակ թեթեւ մուխի մը։

— Զիս կը մեռցնե՜ն։

«Գիւղացիներ որք կը հերկէին, չինականներ որք կը ցանէին, ի փախուստ ամապարեցին խելայեղ. գործաւորներ որք մօտը կ'աշխատէին աղիւսի գործարանի մը մէջ, կծկուեցան, դողդողուն, փայտախուրձերու ետին։

— Զիս կը մեռցնե՜ն։

«Ի մի վայրկեան, դաշտն ամայացաւ. ոչ մէկ կենդանի էակ կ'երեւէր անհուն անտարբեր երկնից ներքեւ, և տեսայ որ ճանբէն կ'անցնէր կին մը արիւնաղանգ, կին մը զոր կը հալածէր այր մը՝ ճօճելով մեծ դանակ մը։ Մարդը քստմնելի էր և դանակը կը փողփողէր, սոսկատեսիլ, արեգական ներքեւ։ Արիւնս երկիւղէ սառած, երեսի վրայ պառկեցայ խոտերուն մէջ՝ ինքզինքս աւելի ծածուկ պահելու համար։ Այն ատեն կինը գետին ինկաւ ուժասպառ։

— Զիս կը մեռցնե՜ն։

«Ցետոյ լսուեցաւ կուսոյ մը աղմուկն, յետոյ հանդիւն մը, խղդուկ հանդիւն մը, հանդիւն որ տակաւ առ տակաւ կորսուեցաւ մերձակայ առուակի մը խոխոջին մէջ, յետոյ ոչինչ։ ։ ։

«Քանի մը վայրկեան այսպէս մնացի, և տեսայ մարդասպանն որ ճանբան կը շարունակէր երգ մը մուլտալով, եւ որ ընդհուպ անհետացաւ հորիզոնին վրայ։ Ճնճղուկները վերադարձան վարդենիներուն վրայ, գիւղացիները վերստին ձեռք առին արօրն եւ դարձեալ սկսան ցորեն ցանել, և ես, ապահովեալ, պտոյտս շարունակեցի։

«Մարդ երբ կը պոռայ՝ «Զիս կը մեռցնե՜ն», ոչ ոք կը վազէ։ Անցորդները կ'երագեն իրենց քայլերն և կը հեռանան. իրենց տաք անկողիններուն մէջ պառկած անձինք աւելի յուլարար կը սեղմուին իրենց վերմակաց ներքեւ։ Ոչ ոք կը շեղի իւր ճանբէն, բայց եթէ պահուըտելու համար ծառի մը, մացառի մը, հողակոյտի մը ետին։ Վերջապէս ի՞նչ կ'ըլլայ, եւ ի՞նչ հարկ խըռովելու։ Մարդ մ'է զոր կը փողոտեն, կին մը զոր կը դաշնեն, տղայ մը զոր կը խեղդեն։ Արիւնը կը կարմրցնէ ճանապարհն, արիւն զոր յաջորդ օր պիտի ջնջեն երթեւեկութիւնք։

«Ուստի մէկդի թողունք ոճրին արդարութիւնը։ Չէ՞ որ խաւարն ստեղծուած է որպէս զի դաշոյնք փայլին անդ։ Ու եթէ գիշերն այնքան սաւերամած է, չէ՞ մի որ նպատակ ունի պահպան քօղով մը ծած-

կել թափառիկ մարդասպանը։ Մարդկային համերաշխութիւն չկայ կենաց սպառնալիքին առջեւ։ Ուրեմն թող սպաննուողներն աղաղակեն՝ «Զիս կը մեռցնե՛ն»։ Թո՛ղ դալարին ու խորդան փողոցներուն սալայատակին, ճանապարհաց խիճին և փակ սենեակներու դարգերուն վրայ։ Թո՛ղ մենք քնանանք, և կառաց հեռաւոր աղմուկը, չանց հաչիւնը կամ ճօճանակաց թիք-թաքը միայն պատասխանեն մահամերձից յուսահատ կոչումներուն։

«Այլ աւասիկ ուրիշ աղաղակ մը որ կը գոռայ.

— Կրա՛կ կայ, կրա՛կ կայ։

«Եւ կը տեսնես բոցերն որոշ լիզեն երթերային կամարն, և կը լսես փլչող պատերուն շառաչիւնը, կործանող տանեաց դըղրդումը։

— Կրա՛կ կայ, կրա՛կ կայ։

«Ամեն ոք դուրսն է, յորձեռանդն, ցնորատանջ, պատրաստ յանձնուիրութիւն, մտադիր՝ մահուան խիզախելու։ Կը հանդիպիս մարդոց որք ցատկած ելած են անկողնէն և ժամանակ ունեցած չեն հագուելու. կանայք, մանկունք, ծերունիք կը տեսնուին շապիկով։

— Կրա՛կ կայ, կրա՛յ կայ։

«Եւ հրաբորբոք սանդուղներուն վրայ կը մագլցին, բոցաճարակ դերաններուն վրայէն կը վազեն, հնոցներուն մէջ կը նետուին, հրաշունչ մուխին մէջ կը մարձին։

«Ինչո՞ւ համար անտարբեր և վատ կը լինին արեան առջեւ, և ինչո՞ւ հրդեհը կը վառէ անոնց քաջասրտութիւնը։ Պատճառն այն է որ արեան հետ կ'երթայ միայն այլոց կեանքը, մինչդեռ բոցը կը լափլիզէ կենաց Անձնասիրութիւնը։ Արիւնը դիակներ միայն յառաջ կը բերէ, այլ բոցն՝ աղքատներ։ Արիւնը ծայրակտուր եւ կանանչցած մարմիններ կը սփռէ Դիակնարանին մարմարներուն վրայ, այլ բոցն հողմոյն կը մատնէ պանդուխներուն ամիւնը։

— Զիս կը մեռցնե՛ն։

«Հողը շուտով կը ծծէ արիւնն, և արդուն ցօղը կը ջնջէ զայն խոտին վրայ։

— Կրա՛կ կայ։

«Հրդեհը կը տարածուի, կը քանդէ, կ'աւերէ։ Դրացիին տունն այրեց. վայրկեանէ մ'ալ իմն պիտի այրէ։ Եւ ինքզինքս է որ կը պաշտպանեմ. ոչ թէ զիս, այլ ստացուածքս, արժէթուղթերս, ոսկի՛ս։»

*
* *

Լովինքա տը Միգրոզ կոմսուհւոյն թողած յուշագրոց առթիւ, որոց վրայ վերջերս այնքան խօսուեցաւ ի Փարիզ, Ֆրանսական լրագրէ մը կը քաղեմ հետեւեալ պատմութիւնն զոր հաստատած են քանի մը գիտական ընկերութիւնք եւ որ բուսական արտասովոր երեւոյթ մը կ'ընծայէ։

Լովինքա կոմսուհին հրապուրիչ աղջիկ մ'ունէր զոր կը պաշտէր եւ որ մեռաւ տասն եւ հինգ տարեկան։ Վշտատանջ մայրն ոչ ումեք յանձնեց իւր զաւկին տրուելիք վերջին խնամոց հոգն. մեռելոյն աչերը փակելէ եւ անոր խարտիշագեղ մազերը սանտրելէ յետոյ, սպիտակ շրջազգեստ մը հագցուց նմա. յետոյ իւր զաւկին անշարժ գլուխը պսակեց խնկունիի (1) պսակով մը, գերեզմանաց այդ ծաղիկն։ Վաղաթարշամ մեռեալն ապա փոխադրուեցաւ իւր ընտանեաց դամբարանը։

Քիչ յետոյ, Լովինքա կոմսուհին ստիպուեցաւ երկար ուղեւորութիւն մ'ընել եւ երեք տարի բացակայ մնաց, չկրնալով մոռնալ իւր փիչտն, միշտ տխուր ու անմխիթար։

Միգրոզ դառնալուն պէս, ուզեց տեսնել իւր զաւկին ամիւնն եւ բանալ տուաւ գերեզմանը։ Ոսկորները միայն մնացած էին. իսկ մարմնոյն տեղը գրուած էր խնկունիի մեծ մացառ մը որ կը լեցնէր դագաղը։ Մեռելոյն պսակին ճիւղերը տարածուեր էին, արմատներ արձակելով, դիակէն սնունդ առնելով, պատատելով անոր նուրբ ոսկորները, կերպիւ իւիք վերակենդանացնելով գեղանի աղջիկն՝ փափկիկ տերեւներու եւ մեղմաղձիկ ծաղիկներու փունջի մը մէջ։

Միամիտներն հրա՛շք գոչեցին եւ գիտութիւնն հաստատեց բուսական երեւոյթ մը այնքան հետաքրքրական որքան սրտաշարժ, զոր արձանագրած են բուսաբանական տարեգրութիւնք։

(1) Տեսակ մը խնկաբոյր տունկ. Տճկ. Պիպերինե. Ֆր. Romarin։

Կոմսուհիոյն պարտիզաց ամենէն միայնակ մէկ մասին մէջ փոխադրուելով, այդ անդրշիրմեան խնկունին ճշմարիտ դաւանանքի մը առարկայ եղաւ մօրն համար, որ, այդ սիրեցեալ ծառատունկին առջեւ, նըւազ դառնութեամբ կուլար իւր զաւակն։ Արդարեւ այդ տունկն, իւր սգով ու սիրով սնած, իրեն կը ներկայացնէր ծաղկահասակ մեռեալն իւր խռովիչ ու շնորհալի հոգեփոխութեան մէջ եւ խնկունիին կապուտակ ծաղկանց մէջ կը կարծէր տեսնել աղջկանը տխրանոյշ աչերը։

Երբ կոմսուհին մեռաւ, ուզեց որ իւր դագաղին մէջ դնեն այդ ծառատունկին մէկ ճիւղն, որպէս թէ փափաքէր գերեզմանին մէջ իսկ հետը տանիլ իւր կորուսած զաւկին մէկ մասը։

ՀԱՍԿԱՔԱՂ

ՄԱՍԻՍԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

ԱՌԱՋԱՐԿԵԱԼ ԽՆԴԻՐՔ

Թիւ 16. (Մասիս թիւ 3808)
» 20. » » 3812)
» 21. » » 3814)
» 22. » » 3814)

ԽՆԴԻՐ

Թիւ 23.

Կառքի մը առջեւի անիւներուն շրջանակն է 2 մէթրս, իսկ ետեւիններունը 2,50 մէթրս։ Կառքը բաւական ճանապարհ ընթանալէն յետոյ, փոքր անիւները, մեծերէն 1,200 շրջան աւելի ըրած են. Ի՞նչ է կառքին ըրած ճանապարհը։

ԽՆԴԻՐ Թիւ 19

ԼՈՒԾՈՒՄՆ

Ֆ կոչելով հաստատուն մարմնոյն ծանրութիւնը, Ֆ–Կ կը ներկայացնէ տեղափոխեալ ջրոյ ծանրութիւնը, այսինքն ծաւալը, որով կ'ունենանք $Մ = \frac{Ֆ}{Ֆ - Կ}$ հաւասարութիւնը, յորմէ կը քաղենք.

$$Մ Ֆ — Մ Կ = Ֆ$$

եւ, $Ֆ = \frac{Մ Կ}{Մ - 1}$ խնդրուած ձեւանը, որուն մէջ դնելով Մ ի եւ Կ ի արժէքները եւ հաշիւներն ընելով կը գտնենք.

$$Ֆ = 100,01 \text{ կռամ։}$$

ԱՆՈՒԱՆՔ ԼՈՒԾՈՂԱՑ

Տ. Կ. Նաւասարդեան, Իզմիր
Օր. Մ. Զօհրապ, Գատը-գիւղ
Տ. Բարսեղ Մ. Մկրտչեան, Աշակ. Ղալաթիոյ վրժրնի.

Տ. Կ. Նաւասարդեան. Զմիւռնիա — Թիւ 18 խնդրոյ լուծումնիդ մեզ հասաւ. մինչդեռ արդէն «Մասիսի» վերջին թիւը լոյս տեսած էր։ — Ինչպէս անշուշտ նշմարած էք, պատասխանի թիւերն կը տարբերին հաղարերրորդներէն սկսեալ և սակայն ձեր լուծման եղանակը յոյժ լաւ է. միակ պատճառն այն լինիլ կը թուի, քանի որ հաշուոց ճշդութիւնը փորձած չ'եմք, թէ անծանօթին կատարեալ ձեւանը դտնելէ յառաջ փութացած էք քառակուսի արմատն հանելու որով ամենափոքր սխալ մը գոյացած է որ սխալը հետզհետէ բազմապատկուած է վերջին գործողութեանց մէջ,

Սոյն օրինակ հաշուոց մէջ, դգուշանալու է հետեւաբար. որ եւ է արմատ հանելէ եւ կամ բաժանում ընելէ մինչդեռ միւս գործողութիւնք կատարուած չ'են։

Թիւ 16 խնդրոյ լուծումնիդ ընդունած չենք գրժբաղդաբար։

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՎՐԻՊԱԿ

Թիւ 21 խնդրոյ մէջ (երես 806, տող 2 րդ) $115^0, 56', 5''$ անկիւնն պիտի ըլլայ $152^0, 36', 5''$, լուծողը պարտին ըստ այնմ հաշուել։

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

28 Մարտ 1886

Գահիրէէն առնուած նամակներ կը ծանուցանեն թէ Եգիպտոսի Առաջնորդ Իզմիրլեան Սրբազան ամսոյս 10ին իւր պաշտօնատեղին հասնելով, համակիր ընդունելութիւն գտեր է ամեն կարգի ազգայնոց կողմէ։ Ն. Գերապատուութեան բարի գալուստ մաղթելու գնացող այցելուաց մէջ յիշատակութեան արժանի է Նախարարապետ Բարձր. Նուպար փաշա որ սիրալիր տեսակցութիւն մ'ունեցեր է։ Ս. Առաջնորդն ի մօտոյ պատիւ պիտի ունենայ Բարձր. Խտիվին ներկայանալու։ Այս պաշտօնական արարողութիւններէ յետոյ, Ն. Գերապատուութիւն կը ձեռնարկէ իւր պաշտօնին։

Այսպէս, գործունէութեան նոր տարրէզ մը կը բացուի Ս. Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ նախկին Քարոզչին առջեւ որ այդպիսի կարեւոր վիճակի մը հովուութեան կոչուած է եւ Եգիպտոսի ազգայինք, որոց հանրային գործեր քանի մը տարիներէ հետէ տեղապահներու ձեռամբ կառավարուած եւ յաճախ իսկ անխնամ թողուած էին, իրաւամբ մեծ ակնկալութիւններ կը տածեն իրենց նոր Առաջնորդին վրայ։

Եգիպտոսի ազգայնոց բաղդը չունեցան նաեւ Տիգրանակերտի ազգայինք որք իրենց առաջնորդական ընտրութեան ի պատասխան հրաժարման հեռագիր մը միայն ստացան։ Տիգրանակերտի Գաւառական ժողովն անցեալ շաբթու վիճակին առաջնորդ ընտրեց Դիմաքսեան Հմայեակ Եպիսկոպոսն, որ երկար ժամանակէ հետէ մայրաքաղաքս կը գտնուի անպաշտօն։ Ս. Պատրիարք Հայրը նախ բերանացի եւ ապա գրաւորապէս հաղորդեց Ն. Գերապատուութեան այս ընտրութիւնը, սակայն Հմայեակ Եպիսկոպոսի միակ պատասխանն եղաւ հրաժարում «հիւանդութեան պատճառաւ»։

Հոգեւոր հովուէ զուրկ կը մնան նաեւ Եւդոկիոյ ազգայինք որք անցեալ շաբթու հեռագիր մ'ուղղելով ի Պատրիարքարան, հարցուցած էին թէ կարելի չէ՞ արդեօք որ Արժ. Ներսէս վարդապետ Արալանեան առժամեայ փոխանորդ մը կարգելով իւր կողմէ, անոր ձեռամբ վարէ վիճակին գործերը, մինչեւ որ կատարելապէս առողջանայ։ Սակայն Ներսէս վարդապետ՝ որ ըստ առաջնոյն Բերայի քարոզչութեան պաշտօնը կը վարէ, վերջնապէս պատասխանած է թէ իւր անձնական վատառողջութիւնը չներէր իրեն տոկալ Եւդոկիոյ կլիմային։ Հետեւաբար, Ս. Պատրիարք Հայրն հեռագրած է թէ՝ Եւդոկիոյ եւ թէ՝ Տիգրանակերտի գաւառական ժողովոց թէ ուրիշ բան չմնար իրենց ընել բայց եթէ նոր ընտրութիւն կատարել։

Սպասելով այդ եւ ուրիշ գաւառաց առաջնորդական ընտրութեանց, կեդրոնին մէջ կրնանք յիշատակել բարենչան գործունէութիւն մը։ Ս. Պատրիարք Հայրն ու Կեդր. Վարչութիւնն իրենց գլխաւոր ուշը դարձուցած են Երուսաղեմայ ծանուցեալ հողային դատին վրայ որ վերաքննութեան բովէ մը պիտի անցնի ի մօտոյ։ Թէոդիգաթը Շէրիէի դատարանին կողմէ վերջին անգամ տրուած վճռագիրն ի սկզբան կարծուածին չափ աննպաստ չէր, փաստաբան Կարկուր էֆէնտիին, ուստի օրէնսգէտ ազգայնոց հետ խորհրդակցութիւնք կը կատարուին այս կարեւոր դատն ազգին կողմէ զօրաւոր կերպիւ պաշտպանելու եւ Ս. Յակոբայ Վանքին անժխտելի իրաւունքներն աւելի դրականապէս հաստատելու համար։ Միւս կողմէ, մեծ հոգ կը տարուի Ս. Երուսաղեմայ պարտուց բարձման ի նպաստ որոշեալ տրոց գանձման. գաւառներէն մաս առ մաս գումարներ սկսած են հասնիլ արդէն եւ Խորհրդարանական Յանձնաժողովն որոյ կ'ատենապետէ Վսեմ. Նուրեան էֆէնտի, ձեռնարկած է այս պահուս Կ. Պոլսոյ ազգայնոց բաժնին գանձման։ Ս. Պատրիարք Հայրն, որ իւր յատուկ հոգածութեան առարկայ ըրած է Ս. Յակոբայ Վանքը պարտուց այս ծանր բեռէն ազատելու գործն, ուզելով նոր զարկ մը տալ տրոց գանձման, լրագրաց միջոցաւ յորդորական մ'ուղղեց մայրաքաղաքիս ազգայնոց։ Ն. Սրբազնութիւն իւր հայրական օրհնութիւնները ճօնելով, հրաւէր կը կարդայ իւրաքանչիւր անհատի սիրայօժար մասնակցիլ բացուած

հանգանակութեան եւ ըստ կարի նպաստել Երուսաղեմայ Ս. Վանուց նման դարաւոր հաստատութեան մը աղատութեան։

Կեդր. Վարչութեան գործակից մարմնոց մէջ գովութեամբ յիշատակել արժան է Ուսումնական Խորհուրդն որ կանոնաւորապէս կը գումարի, զբաղելով կրթական ամեն կերպ հարցերով, այցելելով ազգային վարժարաններն, տնօրինելով թաղային բազմաթիւ խնդիրներ եւ յատուկ խնամ տանելով ուսուցչական մարմնոյն։ Այս օրերս մասնաւորապէս կը խորհրդակցի Ազգ. Մատենադարանի բարգաւաճման միջոցներուն վրայ եւ կուզէ վերակենդանացնել Ուսումնական Կաճառն որոյ հիմնադրաց հետ կարծեաց փոխանակութիւններ կընէ։ Յանձնախումբ մը կազմած է որոյ անդամք են՝ Գեր. Խորէն Արքեպիսկոպոս Նար-Պէյ, Կ. Իւթիւճեան էֆ. (Խորհրդոյ Ատենապետն) եւ Յ. Արշակ էֆ., որոց յանձնարարած է Ազգ. Մատենադարանի Ընկերութեան վերակազմութեան համար ծրագիր մը պատրաստել. եթէ այս միջոցներ յուսացուած արդիւնաւորութիւնն ունենան, յառաջիկայ ամրան եղանակին մէջ կրնանք տեսնել Ուսումնական Կաճառն։

Ազգային Երեսփոխանական ժողովն որ յունուար 31 էն ի վեր դադրեցուցած էր իւր նիստեր, վերջապէս գումարեցաւ այսօր առաջին անգամ։ Հազիւ քառասուն Երեսփոխանք ներկայ էին եւ նիստը տեւեց երկու ժամ։ Կաթողիկոսական Տեղեկագրի խմբագրութեան Յանձնաժողովոյ կազմութեան վրայ քանի մը նիստերէ հետէ բացուած վիճաբանութիւնը փակուելով, որոշուեցաւ նոր Յանձնաժողով մը կազմել այդ Տեղեկագրի պատրաստութեան և Պալատէնիոյ բարեփոխման համար Վեհ. Կաթողիկոսին մօտ պէտք եղած ձեռնարկներն ընելու պաշտօնով։ Եօթն Երեսփոխանք ձեռնպահ մնացին այս քուրկութեան մէջ։ Ապա անմիջապէս ձեռնարկուելով Յանձնաժողովոյ կազմութեան, Տ. Խորէն Նար-Պէյ Սրբազան և Յ. Մերէտիգուլի էֆէնտի ընտրուեցան միաձայնութեամբ. իսկ մնացեալ եօթն անդամոց ընտրութիւնն մնաց համեմատական քուէարկութեան որ պիտի կատարուի յաջորդ նստին, այսինքն հաւանաբար Զատկի տօներէն յետոյ։

Ս. Պատրիարք Հայրը կը նախագահէր ժողովոյն։

* * *

Պուլկարական խնդիրն հոգեբանական վայրկեանի մը մէջ կը գտնուի այս պահուս։ Դեսպանախորհուրդը միակ նիստ մ'ընելով շաբթուս մէջ, վաւերացուց տէրութեանց միջեւ նախապէս ընդունուած պայմանագիրն որ թուրքо-պուլկարական լինելէ աւելի, թուրքо-եւրոպական էր. այդ Պայմանագրի համաձայն Աղեքսանդր իշխանն, Արեւելեան Ռումէլիի կուսակալ կանուանի հինգ տարւոյ համար, յետ որոյ իւր պաշտօն պիտի վերանորոգի մեծ Տէրութեանց հաւանութեամբ միայն։ Իշխանն ի սկզբանէ ընդդիմացած էր այս վերջին պայմանին որ այժմ պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ իրեն Բ. Դրան կողմէ։ Զանազան ենթադրութիւնք կան իւր տալիք որոշման վրայ, ամեն պարագայի մէջ իւր պատասխան վճռողական պիտի լինի ո՛չ միայն պուլկարական դատին համար, այլ եւ անկէ կախում ունի ամբողջ Պալքանեան խնդրոյն վիճակն։ Ուստի Իշխանն իրաւամբ ժամանակի կը կարօտի խորհելու համար։ Տ. Ա.

ՇԱՐԻԹԷ

ՎԱԼՍ ԴՈՇՆԱԿԻ ՀԱՄԱՐ

ՀԷՂԻՆԱԿ

ՑԱԿՈԲ ԷՖ. ԱՄԱՏՈՒՐ

Մէացեալ Ընկերութեանց վերջին Պարահանդէսի առիթով պատրաստուած և Ընկերութեան անուան յօնուած.

Առաջնակարգ հայ արուեստագէտի մը՝ Յ. Ամատուր էֆ.ի ընտիր ճաշակաւ յօրինուած սոյն գեղեցիկ վալսն, որ յոյժ կը յարմարի դաշնակի, Լեւոն սէյ Փափազեանի ծախիւք տպագրուած և ինչպէս իւրեն, նոյնպէս և հեղինակին կողմէ ընկերութեան նուիրուած է։ Հետեւաբար վաճառման արդիւնքը պիտի յատկանայ ամբողջապէս Հայոց Միաց. Ընկերութեանց վարժարանաց։

Պատասխանատու Կ. Ս. ԻԹԻՒՃԵԱՆ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԵԼՔ ԻՐԱԳՐՈՅ